

VAKUUTUSOIKEUDEN ASiantuntijajäsenten Nimitysmenettelyn Muuttaminen nykyistä avoimemmaksi ja kelpoisuusvaatimusten asettaminen asiantuntijajäsenille

Eduskunta on vakuutuslainsäädännön muuttamista koskevaa lakiehdotusta käsitellessään (HE 104/2014 vp – EV 330/2014 vp) edellyttänyt muun muassa, että hallitus arvioi mahdollisuudet muuttaa vakuutuslainsäädännön työoloja, yritystoimintaa sekä sotilasvamma-asioita tuntevien jäsenten nimitysmenettelyä nykyistä avoimemmaksi sekä kelpoisuusvaatimusten asettamista tällaisille jäsenille.

1 Vakuutuslainsäädännöstä yleisesti

Vakuutuslainsäädännön toiminnasta säädetään tuomioistuinlaissa (673/2016) ja laissa oikeudenkäynnistä vakuutuslainsäädännössä (677/2016). Tuomioistuinlain mukaan vakuutuslainsäädännön toimii toimeentuloturva-asioiden erityistuomioistuimena sille lain nojalla kuuluvissa asioissa. Asioiden käsittelyyn vakuutuslainsäädännössä sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei laissa toisin säädetä. Vakuutuslainsäädännössä käsitellään muun muassa työeläkeasioita, kansaneläkeasioita, opintotukiasioita, asumistukiasioita, tapaturma-asioita, palkkaturva-asioita, rikosvahinkoasioita, työttömyysturva-asioita, vammais- ja hoitotukiasioita, sotilasvamma-asioita, sairausvakuutuslainsäädännön mukaisia asioita ja kuntoutusasioita.

Toimeentuloturva-asioiden muutoksenhakujärjestelmä on pääosin kaksiportainen. Etuuksia myöntävien laitosten, kuten Kansaneläkelaitoksen ja Valtiokonttorin, ja yhtiöiden antamiin päätöksiin haetaan yleensä muutosta kyseessä olevia asioita käsittelevältä muutoksenhakulautakunnalta. Muutoksenhakulautakuntien antamiin päätöksiin haetaan muutosta vakuutuslainsäädännöstä, joka on ylin muutoksenhakuelin. Sen päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla. Eräissä tapaturmavakuutuslainsäädäntöön perustuvaa korvausta koskevissa asioissa on kuitenkin mahdollisuus hakea valituslupaa korkeimmalta oikeudelta.

Vuonna 2017 vakuutusoikeuteen saapui yhteensä 5 406 asiaa, mikä oli vähemmän kuin edellisellä vuonna. Saapuneiden asioiden suurimpia asiarühmiä olivat työeläkeasiat, tapaturma-asiat ja sairausvakuutuslain mukaiset asiat. Vakuutusoikeuden keskimääräinen käsittelyaika oli 11,8 kuukautta, mikä oli hieman laskenut edellisestä vuodesta.

2 Vakuutusoikeuden eri kokoonpanot

Tuomioistuinlain mukaan vakuutusoikeuden jäseniä ovat ylituomari, vakuutusoikeustuomarit ja asessorit. Vakuutusoikeudessa on myös ylilääkäri ja muita lääkärijäseniä. Työoloja tai yritystoimintaa tuntevat asiantuntijajäsenet sekä sotilasvamma-asioita tuntevat asiantuntijajäsenet osallistuvat asioiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen noudattaen, mitä oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa annetussa laissa säädetään.

Vakuutusoikeuden kokoonpanoista on säädetty laissa oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa. Lähtökohta on, että vakuutusoikeuden kokoonpanossa on kolme lainoppinutta jäsentä, mikäli ei erikseen muuta säädetä. Jos lääketieteellinen selvitys voi vaikuttaa asian ratkaisuun, asian käsittelyyn osallistuu kaksi lainoppinutta jäsentä ja lääkärijäsen. Asia voidaan kuitenkin ratkaista lainoppineen jäsenen ja lääkärijäsenen muodostamassa kaksijäsenisessä kokoonpanossa, jollei ratkaistavana olevan kysymyksen laatu edellytä kolmijäsenisen kokoonpanon käyttämistä. Edellytyksenä on, että ratkaistavana on muutoksenhakuasia, jossa on kysymys Kansaneläkelaitoksen ensimmäisenä asteena ratkaisemasta muusta kuin työkyvyttömyyseläkettä, työterveyshuollon korvausta tai kuntoutusetuutta koskevasta asiasta ja jossa lääketieteellinen selvitys voi vaikuttaa asian ratkaisuun. Jos kaksijäsenisessä kokoonpanossa ei päästä yksimielisyyteen, siirretään asia kolmijäsenisen kokoonpanon ratkaistavaksi.

Laissa oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa on säädetty tilanteista, joissa voidaan käyttää yhden lainoppineen jäsenen kokoonpanoa. Nämä ovat luonteeltaan teknisiä kysymyksiä, kuten valituksen peruuttamista tai jättämistä tutkimatta.

Työelämän ja työmarkkinoiden tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevat jäsenet kokoonpanossa

Oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa annetun lain 6 §:n mukaan edellä mainittuun pääsääntönä toimivaan kolmijäseniseen kokoonpanoon kuuluu kaksi työelämän ja työmarkkinoiden tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevaa jäsentä sen mukaan kuin asian laatu edellyttää, kun on kysymys:

- 1) yksityisoikeudellisissa työsuhteissa olevien työeläkeasioista;
- 2) tapaturmavakuutusasioista;

- 3) työttömyyspäivärahasta, työmarkkinatuesta, työvoimapolitiisesta koulutuksesta, koulutuspäivärahasta, aikuiskoulutustuesta, ylläpitokorvauksesta, vuorottelukorvauksesta, palkkaturvasta taikka siitä, että henkilön pääsy työttömyyskassan jäseneksi on evätty tai hänet on erotettu kassan jäsenyydestä;
 - 4) kunnan palveluksessa olevien ansioeläkeasioista;
 - 5) valtion palveluksessa tai siihen rinnastettavassa palveluksessa olevien ansioeläkeasioista;
 - 6) yrittäjien ansioeläkeasioista;
 - 7) maatalousyrittäjien ja maatalousyrittäjien tehtäviin rinnastettavissa tehtävissä toimineiden ansioeläkeasioista tai tapaturmavakuutusasioista;
 - 8) sotilastapaturma-asioista.
- Edellä kohdissa 1–5 ja 8 tarkoitetuissa asioissa käsittelyyn osallistuvista asiantuntijajäsenistä toisen tulee edustaa työnantajatahoa ja toisen työntekijätahoa.

Kun kysymys on sotilasvamman perusteella suoritettavaa korvausta tai asevelvollisen kuoltua suoritettavaa taloudellista tukea koskevasta asiasta, kuuluu kolmen jäsenen lisäksi kokoonpanoon kaksi korvauksensaajien oloja tuntevaa jäsentä tai yksi korvauksensaajien oloja tunteva jäsen ja yksi sotilasjäsen sen mukaan kuin asian laatu edellyttää.

Ilman asiantuntijajäseniä voidaan päättää muusta toimenpiteestä kuin lopullisesta pääasiantarkaisusta. Myös oikeudenkäynnin julkisuutta koskevat kysymykset ratkaistaan ilman asiantuntijajäseniä. Oikeudenkäynnistä vakuutuslaissa annetun lain 9 §:ssä säädetään vahvennetusta kokoonpanosta ja täysistunnosta. Nämä vaihtoehdot ovat käytettävissä asioissa, joissa lainkäyttöasian tai siihen kuuluvan kysymyksen ratkaisulla saattaa olla periaatteellista merkitystä lain soveltamisen kannalta tai asia on muutoin laajakantoinen taikka jos ratkaisu tulisi poikkeamaan aikaisemmasta käytännöstä. Vuonna 2017 ei ole pidetty yhtään istuntoa vahvennetussa kokoonpanossa eikä yhtään täysistuntoa.

3 Vakuutusoikeuden työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevien sekä sotilasvamman-asioiden tuntevien asiantuntijajäsenten kelpoisuusehdot ja nimittämismenettely

Kelpoisuusehdot

Asiantuntijajäsenten kelpoisuusehdoista säädetään tuomioistuinlaissa. Tuomioistuinlaissa ei ole muita kelpoisuusvaatimuksia vakuutusoikeuden työoloja, yritystoimintaa sekä sotilasvamman-asioita tunteville asiantuntijajäsenille kuin, että heidän tulee tuntea työoloja tai yritystoimintaa taikka sotilasvamman-asioita ja että heidän joukossaan tulee olla riittävä määrä ruotsinkielentaitoisia henkilöitä (tuomioistuinlaki 17 luku 14 ja 16 §).

Jäljempänä selostetusta tuomioistuinlain 17 luvun 15 §:stä käy ilmi, että asiantuntijajäseneksi määrättävän tulee täyttää yleiset virkanimitysperusteet.

Asiantuntijajäsenen määräämisessä noudatettava menettely

Asiantuntijajäsenten tehtävään määräämisestä säädetään tuomioistuinlain 17 luvussa. Valtioneuvosto määrää asiantuntijajäsenet vakuutusoi-keuteen (tuomioistuinlaki 17 luku 3 §). Tuomioistuimet toimittavat oikeusministeriölle valtioneuvostolle esittelemistä varten perustellun esityksen siitä, ketkä hakijoista olisi määrättävä tehtäviin. Esitys vakuutusoi-keuden työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevien sekä sotilasvamma-asi-oita tuntevien jäsenten määräämiseksi tehdään 15 §:ssä tarkoitettujen ehdotusten perusteella Tuomioistuinlaki 17 luku 7 §).

Vakuutusoi-keuden työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevat sekä sotilasvamma-asioita tuntevat asiantuntijajäsenet määrätään:

1) työelämän ja työmarkkinoiden tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevat jäsenet:

- a) edustavien työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen;
- b) kunnallisen työmarkkinalaitoksen ja kunnallisia viranhaltijoita ja työntekijöitä edustavien pääsopijajärjestöjen;
- c) valtion työmarkkinalaitoksen ja valtion virkamiesten ja työntekijöiden edustavimpien keskusjärjestöjen;
- d) edustavimpien yrittäjäjärjestöjen;
- e) edustavimpien maatalousyrittäjäjärjestöjen ehdotuksista; ja
- f) puolustusministeriön ja edustavimpien korvauksensaajien oloja tuntevien järjestöjen ehdotuksesta, kun on kysymys sotilastapaturma-asioista; sekä

2) sotilasvamma-asioihin perehtyneet korvauksensaajien oloja tuntevat jäsenet korvauksensaajien edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta ja sotilasjäsenet puolustusministeriön ehdotuksesta.

Tuomioistuinlain 17 luvun 15 §:ssä on säädetty, että tullakseen huomioon otetuiksi 1 momentissa tarkoitettujen tahojen ehdotuksissa on oltava vähintään kaksi kertaa niin monta ehdokasta kuin on määrättäviä jäseniä. Vakuutusoi-keus voi myös pyytää edellä mainituilta tahoilta uuden ehdotuksen, jos ehdokkaat eivät täytä yleisiä virkanimitysperusteita. Edellä mainittujen järjestöjen palveluksessa olevaan henkilöön, joka hoitaa tässä pykälässä tarkoitettua ehdokasasettelua, sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä.

4 Asiantuntijajäsenten nimitysmenettelyn arviointi vakuutusoi-keuslakia muutettaessa

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 53/2014 vp), joka liittyy HE 104/2014 vp käsittelyyn, todennut muun muassa, että myös vakuutus-oikeuden sivutoimiset jäsenet ovat perustuslaissa tarkoitettussa merkityksessä tuomareita, joten ehdotusta on arvioitava ensinnäkin tuomareiden yleisiä kelpoisuusvaatimuksia koskevan perustuslain 102 §:n näkökulmasta. Sen mukaan tasavallan presidentti nimittää vakinaiset tuomarit laissa säädetyn menettelyn mukaisesti ja muiden tuomarien nimittämisestä säädetään lailla. Valiokunnan mielestä ehdotettu sääntely ei ollut tältä kannalta ongelmallinen, koska esillä ollut ehdotus sisälsi laintasoiset säännökset asiantuntijajäsenten nimittämismenettelystä.

Sivutoimisten jäsenten nimitysmenettelyä oli valiokunnan mukaan arvioitava myös perustuslain 124 §:n kannalta. Sen mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Valiokunta totesi, että järjestöjen nimitysmenettelyyn osallistumista ei voida pitää merkittävänä julkisen vallan käyttönä, koska lopullinen päätösvalta asiassa kuuluu oikeusministeriölle ja valtioneuvostolle. Valiokunta katsoi, että kun järjestöjen ehdotus aina vaaditaan ja se käytännössä sitoo oikeusministeriötä, sekä erityisesti tuomarin nimittämisen edellä käsitelty perustuslaillinen sääntely, järjestöjen vakuutus-oikeuden sivutoimisten jäsenten nimitysmenettelyyn liittyvää ehdotustehtävää oli pidettävä perustuslain 124 §:ssä tarkoitettuna julkisena hallintotehtävänä. Tästä taas seurasi, että siinä on täytettävä julkisen hallintotehtävän muulle kuin viranomaiselle antamisen yleiset edellytykset (tarkoituksenmukaisuusvaatimus, lailla säätämisen vaatimus, perusoikeuksien ja hyvän hallinnon vaarantamiskielto ja merkittävän julkisen vallan käytön kielto).

Valiokunta totesi myös, että oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten toteutumisen varmistaminen perustuslain 124 §:n tarkoittamassa merkityksessä edellyttää, että asian käsittelyssä noudatetaan hallinnon yleislaikkeitä ja että asioita käsittelevät toimivat virkavastuulla. Tämän vuoksi sääntelyä oli syytä täydentää siten, että järjestöjen sivutoimisten tuomareiden ehdokasasettelua koskevan tehtävän hoitamiseen sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Säännös sisältyy nykyisin tuomioistuinlain 17 luvun 15 §:ään. Laissa oli valiokunnan mukaan perusteltua säätää myös kriteerit, jotka takaavat valittavien ehdokkaiden riittävän asiantuntemuksen tuomarin tehtävään.

Valiokunta totesi, että tuomareiden, kuten myös nyt kyseessä olevien sivutoimisten tuomareiden, nimittämistä koskevat myös perustuslain 125 §:n mukaiset yleiset virkanimitysperusteet, eli taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto. Nykyisin tuomioistuinlain 17 luvun 15 §:ään sisältyy säännös,

jonka mukaan vakuutusoikeus voi pyytää uuden ehdotuksen, jos sille esitetyt ehdokkaat eivät täytä yleisiä virkanimitysperusteita.

Oikeusministeriö totesi vastineessaan eduskunnan lakivaliokunnalle, että nykyistä menettelyä on pidettävä tarkoituksenmukaisena, koska kyseessä olevat asiat koskevat työtapaturmia, työkyvyttömyyseläkkeitä, työttömyyskorvauksia tai sotilasvamma-asioita ja näin ollen on tärkeää, että ratkaisukokoonpanossa on asiantuntemusta myös työnantaja- ja työntekijäpuolelta työelämän ja työmarkkinoiden sekä yritystoiminnan olosuhteista. Oikeusministeriön lausumassa katsottiin, että paras asiantuntemus on saatavissa ratkaisukokoonpanoon nimenomaan edellä mainittujen tahojen tekemien ehdotusten kautta eikä esimerkiksi avoin hakumenettely välttämättä takaisi riittävää asiantuntemusta.

Oikeusministeriö totesi vastineessaan edelleen, että tuolloin voimassa olleen vakuutusoikeuslain sivutoimisten jäsenten kielitaitoa koskevassa hallituksen esityksessä (HE 103/2003 vp) on todettu, että kielitaitoa ei näiden jäsenten osalta sidota muodollisiin kielitaitovaatimuksiin tai tutkintosuorituksiin. Tämä on ollut hallituksen esityksen mukaan perusteltua, koska muilla sivutoimisilla jäsenillä ei ole esimerkiksi tutkintoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia ja heillä voi näin ollen olla sangen monimuotoinen koulutustausta, johon ei välttämättä kuulu kielitutkintoja. Sivutoimiset jäsenet tulee kuitenkin määrätä siten, että vakuutusoi-keu-nessa on riittävästi sekä suomen että ruotsin kielen taitoisia jäseniä. Oikeusministeriö totesi tältä osin vielä sen, että lainoppineet ratkaisukokoonpanon jäsenet puolestaan tuntevat prosessuaaliset säännökset ja sovellettavan lainsäädännön ja tuovat sen tietämyksen ratkaisukokoonpanoon. Näin ollen oikeusministeriö ei nähnyt tarpeelliseksi muuttaa voimassa olevan lainsäädännön vaatimuksia sivutoimisten jäsenten asiantuntemuksen osalta.

Lakivaliokunta otti asiaan kantaan mietinnössään 30/2014 vp. Lakivaliokunnan mukaan voidaan pitää yleisesti ottaen tärkeänä, että vakuutusoi-keuden ratkaisukokoonpanossa on korkeatasoista asian-tun-temusta työ-elämän ja työmarkkinoiden sekä yritystoiminnan olosuhteista. Kuitenkin esimerkiksi markkinaoikeuden asiantuntijoiden nimittämisessä on siirrytty avoimeen hakumenettelyyn, jota ehdotettiin otettavaksi käyttöön myös käsillä olleessa esityksessä vakuutusoikeuden lääkärijäsenten osalta. Se, että vakuutusoikeuden muut asiantuntijajäsenet nimitetään intressitahojen ehdotusten perusteella, ei vastaa yhä yleisemmäksi käyvää linjaa nimitysmenettelyn avoimuudesta, eikä se siten ole omiaan lisäämään luottamusta vakuutusoikeuden toimintaan ja sivutoimisten jäsenten puolueet- tomuuteen.

Eduskunta hyväksyi vastauksessaan lakivaliokunnan lausumaehdotuksen, jonka mukaan eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi mahdollisuudet muuttaa vakuutusoikeuden työoloja, yritystoimintaa sekä sotilasvamma-

asioita tuntevien jäsenten nimitysmenettelyä nykyistä avoimemmaksi sekä kelpoisuusvaatimusten asettamista tällaisille jäsenille.

5 Asiantuntijajäsenten määräämismenettelyn ja kelpoisuusvaatimusten uudistamisen tarpeet

Menettely

Vakuutusosoikeuden työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevien sekä sotilasvamma-asioita tuntevien asiantuntijajäsenten määräämismenettelyn erityispiirre verrattuna hallinto-oikeuksien ja markkinaoikeuden asiantuntijajäsenten sekä vakuutusosoikeuden lääkärijäsenten valintaan on, että asiantuntijajäsenten tehtäviä ei julisteta haettaviksi, vaan asiantuntijajäseniä koskevat ehdotukset saadaan tuomioistuinlain 17 luvun 15 §:ssä mainituilta tahoilta. Samankaltaista menettelyä noudatetaan työtuomioistuimen työnantajaetuja ja työntekijäetuja edustavia, työ- ja virkasuhteisiin perehtyneitä asiantuntijajäseniä määrättäessä. Myös työtuomioistuin saa asiantuntijajäseniä koskevat ehdotukset intressitahoilta. Vakuutusosoikeuden osalta nykyinen menettely johtaa siihen, että asiantuntijajäseniksi valikoituu tuomioistuinlain 17 luvun 15 §:ssä mainittujen tahojen eli työmarkkinajärjestöjen, puolustusministeriön ja edustavimpien korvauksen-saajien oloja tuntevien järjestöjen ehdottamat henkilöt.

Kuten edellä on lakivaliokunnan mietinnössä todettu, asiantuntijajäsenten määrääminen intressitahojen ehdotusten perusteella ei ole avointa eikä se ole omiaan lisäämään luottamusta vakuutusosoikeuden toimintaan ja asiantuntijajäsenten puolueettomuuteen. Julkisen haun tulisi olla lähtökohta myös vakuutusosoikeuden nyt kysymyksessä olevien asiantuntijajäsenten valintamenettelyssä. Tämä luonnollisesti mahdollistaisi edelleen niidenkin henkilöiden hakeutumisen tehtävään, jotka nykyisin ovat tulleet määrättyiksi tehtävään tuomioistuinlain 17 luvun 15 §:n mukaisten ehdotusten kautta. Tehtäviin voisivat kuitenkin hakeutua myös muut vastaavan asiantuntijajäsenien omaavat henkilöt. Tuomioistuinlain 17 luvun 6 §:n 1 momentissa on säädetty pääsääntönä, että asianomainen tuomioistuin julistaa asiantuntijajäsenten tehtävät haettaviksi, ja 2 momentissa mainitaan tästä pääsäännöstä poikkeuksena työtuomioistuimen ja vakuutusosoikeuden asiantuntijajäsenet, jotka määrätään tuomioistuinlain 17 luvun 13 ja 15 §:ssä tarkoitettujen ehdotusten perusteella. Menettelyä koskeva lainmuutos voitaisiin toteuttaa poistamalla edellä mainitussa 2 momentissa oleva viittaus vakuutusosoikeuden asiantuntijajäseniin.

Kelpoisuusvaatimukset

Tällä hetkellä nyt kysymyksessä olevilta vakuutusosoikeuden asiantuntijajäseniltä edellytetään tuomioistuinlain 17 luvun 14 §:ssä, että he tuntevat työoloja tai yritystoimintaa taikka sotilasvamma-asioita. Lisäksi heidän tulee täyttää saman lain 17 luvun 15 §:n perusteella yleiset virkanimityspe-ruusteet, joita ovat taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto. Kielitaitovaatimuksia on arvioitu erikseen jäljempänä.

Tuomioistuinten asiantuntijajäseniltä edellytetään pääsääntöisesti ylemmää korkeakoulututkintoa. Markkinaoikeuden asiantuntijajäseniltä edellytetään tuomioistuinlain 17 luvun 10 §:n mukaan soveltuvaa ylemmää korkeakoulututkintoa ja perehtyneisyyttä niihin asioihin, joiden käsittelyyn he osallistuvat. Hallinto-oikeuksien asiantuntijajäseniltä edellytetään mielen-terveyslain ja tartuntatautilain mukaisissa valitusasioissa, että asiantuntijajäsen on psykiatriaan perehtynyt laillistettu lääkäri tai tartuntatauteihin perehtynyt erikoislääkäri. Muissa asioissa asiantuntijajäseneltä edellytetään soveltuvaa ylemmää korkeakoulututkintoa ja perehtyneisyyttä niihin asioihin, joiden käsittelyyn he hallinto-oikeudessa osallistuvat. Vakuutus-oikeuden lääkärijäsenten tulee olla laillistettuja lääkäreitä.

Pääsääntönä tuomioistuinlaissa siis on, että asiantuntijajäseneltä edellytetään ylemmää korkeakoulututkintoa ja sen lisäksi asiantuntemusta niissä asioissa, joiden käsittelyyn hän tulisi tuomioistuimessa osallistumaan. On vaikeasti perusteltavissa, miksi vastaavaa vaatimusta ei asetettaisi myös vakuutus-oikeuden työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita tunteville sekä sotilasvamma-asioita tunteville asian-tuntijajäsenille. Tämän kelpoisuusehdon asettaminen ei ole riippuvainen siitä, muutetaanko nykyistä nimittymenettelyä.

Kelpoisuusehtojen muuttaminen olisi mahdollista siten, että muutettaisiin tuomioistuinlain 17 luvun 14 § 2 momenttia, jonka mukaan vakuutus-oikeuden muista asiantuntijajäsenistä osan tulee olla työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevia sekä osan sotilasvamma-asioita tuntevia. Momentti voitaisiin muuttaa kuulumaan seuraavasti: ”Vakuutus-oikeuden muilta asiantuntijajäseniltä edellytetään, että he ovat suorittaneet soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon. Asiantuntijajäsenistä osan tulee olla työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevia sekä osan sotilasvamma-asioita tuntevia.”

Kielitaitoa koskevat kelpoisuusvaatimukset

Tuomioistuinlain 17 luvun 16 §:ssä säädetään asiantuntijajäsenten kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista. Hallinto-oikeuden asiantuntijajäseneksi voidaan määrätä se, jolla on hallinto-oikeuden tuomiopiirin väestön enemmistön kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito sekä yksikielisessä hallinto-oikeudessa toisen kansalliskielen tyydyttävä ymmärtämisen taito ja tyydyttävä suullinen taito; taikka kaksikielisessä hallinto-oikeudessa toisen kansalliskielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito. Markkinaoikeuden asiantuntijajäseneksi sekä vakuutus-oikeuden lääkärijäseneksi voidaan määrätä se, jolla on suomen kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito sekä ruotsin kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito. Sa-

man kielitaitovaatimuksen tulisi koskea kaikkia vakuutusosikeuden asiantuntijajäseniä. Tämä edellyttää muutosta tuomioistuinlain 17 luvun 16 §:n 3 ja 4 momenttiin.

Tuomioistuinlain 17 luvun 16 §:n 3 momentti kuuluu seuraavasti: Korkeimman hallinto-oikeuden ja markkinaoikeuden asiantuntijajäseneksi, työtuomioistuimen asiantuntijajäseneksi, joka ei edusta työnantaja- tai työntekijäetuja, sekä vakuutusosikeuden lääkärijäseneksi voidaan määrätä se, jolla on suomen kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito sekä ruotsin kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito. Momenttia tulisi muuttaa siten, että siinä viitataan vakuutusosikeuden asiantuntijajäseniin, ei ainoastaan lääkärijäseniin. Vastaavasti 4 momentissa oleva maininta vakuutusosikeuden työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevat ja sotilasvamma-asioita tuntevien asiantuntijajäsenten osalta poistettaisiin.

6 Jatkotoimenpiteet

Tässä muistiossa on yleisellä tasolla arvioitu vakuutusosikeuden työoloja, yritystoimintaa sekä sotilasvamma-asioita tuntevien asiantuntijajäsenten nykyistä nimittämismenettelyä ja mahdollisuuksia muuttaa hakumenettelyä avoimemmaksi sekä asettaa kelpoisuusvaatimuksia näille jäsenille. Vakuutusosikeuden työoloja tai yritystoiminnan olosuhteita sekä sotilasvamma-asioita tuntevien asiantuntijajäsenten nykyinen toimikausi, joka alkoi 1.1.2015, päättyy 31.12.2019. Uusi viisivuotinen toimikausi on siis alkamassa vuonna 2020. Mikäli nimitysmenettelyä ja kelpoisuusehtoja koskevaa lainsäädäntöä halutaan tarkistaa ennen seuraavan toimikauden alkua, tulisi siihen ryhtyä pikaisesti vuonna 2019.

Asia on merkittävä asiantuntijajäsenten valintaan osallistuvien intressitahojen kannalta. Mikäli asiaa halutaan viedä eteenpäin, se tulisi tehdä työryhmässä, johon osallistuvat oikeusministeriön lisäksi ainakin vakuutusosikeus sekä edellä mainitut intressitahot. Lisäksi asialla on kytkentä muihin intressitahojen myötävaikutuksella valittavien tuomioistuinten jäsenten valintaan. Tällaisia jäseniä on myös työtuomioistuimessa. Tämän vuoksi olisi tarpeellista tehdä vielä erikseen kattava arvio siitä, millä perusteilla tuomioistuimiin voidaan yleensäkin valita intressijäseniä.

Tuula Pääkkönen